

УДК 342.8

Олександр Сергійович БАКУМОВ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного та міжнародного права

факультету № 4 (кіберполіції)

Харківського національного університету внутрішніх справ

АКТИВНЕ ВИБОРЧЕ ПРАВО ТА ЕЛЕКТОРАЛЬНА ПОВЕДІНКА: ДОСВІД США

Електоральний процес, тобто вибори представників законодавчої та виконавчої влади різних ступенів і супутні їм кампанії, займає особливе місце в політичному житті США, а електоральна поведінка – особливе місце в політичній поведінці американців. Для багатьох з них участь у виборах, яка обмежується нерідко актом голосування, чи не єдина, доступна завдяки своїй відносній простоті форма участі в політичному процесі, яка не вимагає знань і попередньої підготовки. Щоправда, як зазначають багато американських соціологів, це форма, яка має швидше символічний зміст, бо «особа, що віддає свій голос, рідко вірить в те, що зможе суттєво змінити політичний результат». Це скоріше акт, за допомогою якого вона стверджує своє ставлення до кандидатів, до системи в цілому, до національних політичних інститутів. Цим, мабуть, і можна пояснити ту парадоксальну на перший погляд обставину, що «голосують багато з тих, хто не залучений до політичного процесу, і, навпаки, деякі з тих, хто залучений до нього, можуть не обтяжувати себе голосуванням». Аналіз політичної участі американців протягом декількох останніх десятиліть – а йому в США присвячена величезна література – дозволяє виокремити низку досить стійких, таких, що мають імовірний характер моделей, які склалися історично і забезпечують відтворення електорального процесу (в основних його параметрах) і політичного життя американського суспільства в цілому.

Перше, що звертає на себе увагу при аналізі електоральної поведінки в США, що лежить на поверхні і разом з тим має глибокий внутрішній зміст, – це абсентеїзм, тобто низький відсоток участі виборців, що мають право голосу, у виборах. Але абсентеїзм – не просто стійке явище. Склавшись стихійно, ця традиція стала неписаним «правилом» електоральної «гри», *conditio sine qua non* електорального процесу. Політики будують свої розрахунки, виходячи з того, що у виборах не братиме участі більш-менш значна частина

населення. При цьому спеціалісти можуть навіть приблизно передбачити, яка частина яких категорій населення за яких умов не візьме участі в цих виборах і що може – і має – бути наслідком цієї неучасті. Якби це «правило» виявилось раптом якимось чином порушеним, то це з часом неминуче призвело б до ланцюгової реакції порушень, а швидше за все, і наступних змін – законодавчих і звичайних. Це яскравий приклад того, як формальна аномалія стає не тільки реальною нормою, а й умовою «нормального» протікання політичного процесу.

Протягом усього післявоєнного періоду політична участь американців характеризувалася низьким рівнем кореляції між ідеологічними орієнтаціями і позицією виборця. Ліберально орієнтовані виборці не завжди голосували за кандидата-ліберала, консерватори – за консерватора і т. п. Кореляції між цими двома величинами і сьогодні залишаються порівняно невисокими. Так що можна досить впевнено говорити про те, що «неідеологічне» голосування становить один з стійких моментів культури політичної участі в США. Низький рівень кореляції характеризує також зв'язок електоральної позиції і політичних поглядів. На думку більшості американських соціологів, що спеціалізуються на дослідженні виборів, головним мотивом голосування для значної частини, якщо не для більшості, виборців завжди була партійна лояльність.

Однак в останні роки в політичній участі американців позначилися нові тенденції, які змусили соціологів говорити про падіння ролі «партійного голосування» за рахунок так званого «issue voting» – голосування на основі позицій, займаних кандидатом (незалежно від його партійної приналежності) по одному або декількох актуальних соціально-політичних питань, або навіть особистого шарму кандидата (найяскравіший приклад – демократ Б. Обама, за якого на виборах 2008 р. віддали свої голоси багато симпатиків республіканської партії). Чи мають зазначені тенденції довготривалий і стійкий характер і чи витіснить з часом «issue voting» партійне голосування – сказати із впевненістю неможливо.

Задамося питанням: чому в політичній участі американців, людей з нерозвиненою партійною самосвідомістю, зі слабо вираженим почуттям «партійного боргу» і «партійної дисципліни», «партійне голосування» грало – і продовжує, хоча і в дещо меншій мірі, грати – істотну роль? Вочевидь тому, що для багатьох громадян США, які слабо обізнані в політиці, не мають власної точки зору з багатьох питань і погано уявляють собі політичні платформи

кандидатів, фігура політика слугує своєрідним електоральним орієнтиром, посередником між виборцем і кандидатом, імідж якого і визначає в кінцевому рахунку вибір фаворита. Іншими словами, пересічний американець, який не має «вищих» політичних міркувань, голосує не стільки за партію або її політичну платформу і ідеологію, скільки за особистість кандидата. Та й самі партії в свідомості багатьох членів американського електорату асоціюються з особистостями національних лідерів, що визначали їх політику – а в кінцевому рахунку і політику країни – на тому чи іншому етапі її історії: Ф. Рузвельта, Д. Ейзенхауера, Дж. Кеннеді, Р. Рейгана і т. д.

Резюмуючи, слід зазначити, що у своїй соціально-політичній самоідентифікації американці, як правило, тяжіють до центру. Але те ж саме спостерігається в їхній політичній участі. У радикала (феномен Д. Трампа залишимо поки осторонь), як політика, що займає крайні позиції в спектрі політичних орієнтацій, набагато менше шансів «набрати очки» у виборчій кампанії, ніж у «поміркованого», «центриста», що представляє «основний напрямок» – *mainstream*.

У менш розвинених демократіях від виборців ще складніше очікувати раціональних уявлень про можливості вплинути своїм голосуванням на політику, а тому вони будуть більш схильні до вибору на основі оцінок особистості кандидата. Але, на відміну від США, найбільш важливим фактором в таких випадках стає вибір між правлячою елітою і опозицією. Він значущий навіть для зрілих європейських демократій, особливо за умов кризи або вкрай невдалого політичного курсу (наочний приклад – Джон Мейджор). У подібних випадках негативна мотивація голосування проти представника правлячої верхівки переважатиме над позитивною мотивацією голосування за програму його опонента.

Одержано 01.04.2016

УДК 343.415(477)

Анна Сергіївна БАНДУРКА,

кандидат філософських наук,

доцент Міжрегіональної академії управління персоналом

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИБОРЧИХ ТА РЕФЕРЕНДНИХ ПРАВ

Загальна декларація прав людини визначає, що кожна людина має право приймати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників. Конституція України